

Тема 5. Психологічні особливості забезпечення публічної безпеки та правопорядку

Поняття «психологічний вплив»

Визначення

— вплив на психічний стан, емоції, думки і вчинки іншої особи вербальними та невербальними засобами.

— «проникнення» в психіку іншої особи з метою зміни поглядів, мотивів, установок, станів.

Місце в науці

Термін охоплює соціальну, загальну, вікову психологію, психіатрію, філософію, юриспруденцію. Г. Ковальов вважає психологічний вплив «стрижневою» проблемою психології та системоутворюючою категорією.

Найсильніший вплив

метод примусу: шантаж, погрози. Значний вплив мають натяки, двозначні фрази, необґрунтоване затягування розмови.

Основні ознаки психологічного впливу

Цілеспрямованість

Усвідомлений характер, спрямований на досягнення запланованого результату

Зміна поведінки

Вплив спрямовано на зміну поведінки людини

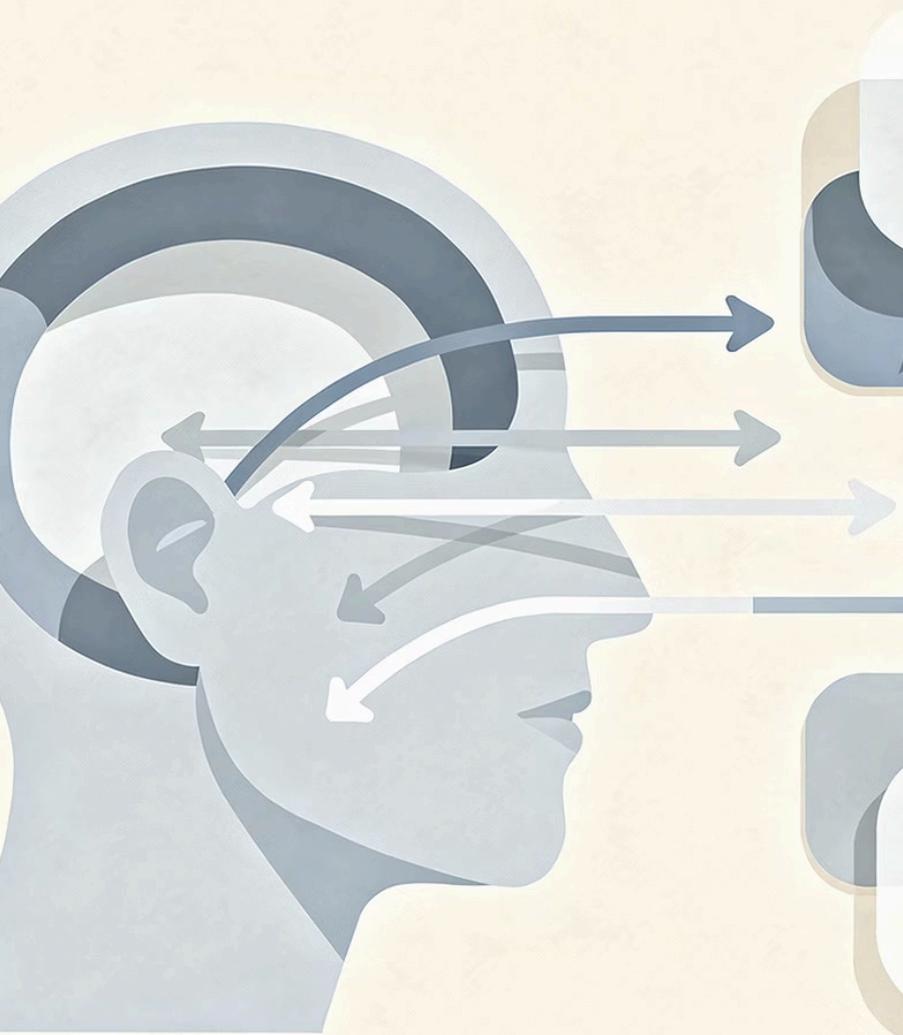
Інформаційний характер

Технологічний та інформаційний характер впливу

Когнітивна сфера

Вплив на когнітивну та емоційно-вольову сферу вербальними і невербальними засобами

Форми психологічного впливу: напад і примус

Психологічний напад

Несподівана вербальна атака на психіку людини — свідомо або несвідомо. Основні види:

Деструктивна критика

Зневажливі судження, осміяння особистості: «Ти ідіот, бо зовсім мозок втратив?»

Деструктивні констатації

Нагадування про незмінні факти біографії: «Що від тебе чекати, коли твої батьки п'яниці»

Деструктивні поради

Небажані рекомендації поза соціальними відносинами: «Інші на твоєму місці вчинили б...»

Психологічний примус

Примушення до дій через залякування та погрози. Прояви:

- Оголошення термінів без пояснень
- Заборони, що не підлягають обговоренню
- Залякування можливими наслідками
- Загроза покаранням: «Ви або зробите це до понеділка, або звільняєтесь»

Класифікація психологічного впливу

Класифікація за різними критеріями, інші дослідники доповнюють її.

До неправомірних форм відносять: погрозу, брехню, приниження гідності, задобрювання (обіцянка закрити справу).

Стратегії сугестивного впливу на особистість

Сугестія (від лат. *suggestion* — навіювання) — вплив на психіку через вербальні та невербальні засоби для впровадження в підсвідомість установок і програм з маніпулятивною або лікувальною метою.

Імперативна стратегія

Природничо-наукова парадигма.
Реципієнт — пасивний суб'єкт без внутрішнього потенціалу, лише відповідає на зовнішній вплив.

Маніпулятивна стратегія

Акціональна парадигма. Реципієнт — активний суб'єкт з внутрішнім потенціалом та власною логікою розвитку.

Розвиваюча стратегія

Особистісна парадигма. Міжсуб'єктне розуміння, віра в позитивний потенціал людини та її необмежені творчі можливості.

Етапи та методи психологічного впливу

Перший підхід

01

Підготовчий

Визначення цілей, засобів і змісту впливу

02

Здійснення

Передача інформації

03

Зміни

Зміни у свідомості людини

04

Корекція

Корекція результатів

05

Кінцевий ефект

Визначення ефективності

Другий підхід

01

Аналітичний

Вивчення об'єкта, визначення цілей, планування

02

Практична реалізація

Передача інформації конкретними методами

03

Контрольно-рефлексивний

Співвіднесення цілей і результату, оцінка ефективності

Основні методи впливу

Переконання, навіювання, інформування, заохочення, примус, покарання, метод прикладу, маніпуляція.

РОЗДІЛ 3

Маніпуляція та її характеристики

Що таке маніпуляція?

Маніпуляція — навмисне і приховане спонукання іншої людини до переживання певних станів, прийняття рішень і виконання дій для досягнення власних цілей ініціатора.

Ключові характеристики

- Несвідомий вплив на рівні підсвідомості
- Завжди має насильницький характер
- Чітка мета: змусити людину злякатись і діяти потрібним чином
- Абсолютно прихований характер

Три види маніпуляцій

Прагматичні

Переслідують чітку мету, замаскований натяк. Найпростіший вид.

Гедоністичні

Маніпуляції заради задоволення та самолюбства. Викликають психологічний тиск.

Зустрічні

Зачіпають моральні цінності. Стратегія захисту — найбільш виправдана.

Типи маніпуляторів

«Калькулятор»

Контролює все і всіх, використовує брехню та звинувачення

«Прилипала»

Демонструє залежність, впливає почуттям провини та безпорадністю

«Диктатор»

Перебільшує силу, домінує, наказує; засіб — погрози, шантаж

«Слабка людина»

Жертва диктатора, перекладає відповідальність, викликає жалість

«Хуліган»

Агресивність, жорстокість; засіб — погрози, шантаж, демонстрація сили

«Суддя»

Критичність, нікому не вірить, звинувачує; засіб — деструктивна критика

«Захисник»

Пробачає помилки, заважає самостійності інших; засіб — гіперопіка

Техніки маніпуляції та маркери розпізнання

Основні техніки

→ Стереотипізація

Використання термінів широкого значення: «добро-зло», «фашист-демократ»

→ Перенос

Символи високої асоціативної цінності поза прямим значенням: «кров», «серце»

→ Свідчення

Використання експертної думки відомих осіб

→ «Складання карт на купу»

Нагромадження аргументів про щось або когось

Маркери розпізнання маніпуляцій

- Узагальнення: «усім відомо, що...», «всі знають...»
- Перебільшення: «майже всі...», «переважна більшість вважає...»
- Безапеляційні твердження: «тільки наші експерти говорять правду...»
- Посилання на інсайдерські джерела: «за нашими даними...», «надійні джерела повідомили...»

Чутки як вид маніпуляцій

- **Страхи** — викликають паніку: «ворог має жахливу зброю»
- **Ненависті** — створюють розбрат між групами
- **Бажань** — втеча від реальності: «війна закінчиться до Різдва»

Навіювання, зараження та ігнорування

Навіювання

Свідомий неаргументований вплив для зміни стану та схильностей. Засоби: особистий авторитет, упевнена мова, ритмічні звуки, приглушене освітлення, ритуальні дотики.

Зараження

Передача свого стану або ставлення іншим. Засоби: висока енергетика поведінки, артистизм, поступове нарощування інтенсивності, акцентований візуальний контакт.

Ігнорування

Навмисна неуважність до партнера. Засоби: демонстративне пропускання слів «мимо вух», мовчання, «відсутній погляд», раптова зміна теми розмови.

Методи психологічного впливу в роботі поліцейського

Правомірний психологічний вплив поліцейського регулюється КК та КПК України. Ч. 3 ст. 22 КПК забороняє домагатися показань насильством, погрозами. Ст. 373 КК передбачає відповідальність за примушування давати показання.

Мотиваційна сфера

Формування установки щодо необхідності спілкування, встановлення психологічного контакту

Інтелектуальна сфера

Формування нових аспектів проблеми, руйнування неправдивих відомостей через контраргументацію

Емоційно-вольова сфера

Використання «сильних» і «слабких» сторін особи, апеляція до статусу та позитивних якостей

Методи впливу на три сфери особистості

Мотиваційна сфера

- **Стимулювання** — схвалення, вдячність: «Я вам вдячний за вашу щирість...»
- **Коректування уявлень у позитивному напрямі** — акцент на перевагах співпраці
- **Критика** — об'єктивна оцінка поведінки, конструктивна, без критики особистості
- **Коректування у негативному напрямі** — роз'яснення можливих негативних наслідків

Інтелектуальна сфера

- **Допомога в побудові уявлень** — відновлення реальної картини подій через запитання
- **Навчання** — формування знань і навичок для вирішення проблеми
- **Дезорганізація уявлень** — позбавлення супротивника можливості діяти продумано

Емоційно-вольова сфера

- **Схвалення вольових зусиль**: «Ви молодець, що намагаєтесь все згадати...»
- **Навіювання необхідного стану**: «Ви впораєтесь»
- **Нейтралізація протидіючих мотивів** — дезорганізація волі
- **Психологічний примус**: «Я вимагаю, щоб ви негайно виконали...»

Причини негативного впливу на поліцейського

З боку потерпілих і свідків

- Зовнішній тиск**
Умовляння, підкуп, шантаж, погрози з боку зацікавлених осіб
- Особиста зацікавленість**
Зацікавленість у результаті справи або бажання уникнути участі в процесі
- Негативне ставлення**
Небажання допомагати правоохоронним органам

З боку підозрюваного / обвинуваченого

- Ухилення від відповідальності**
Бажання уникнути відшкодування нанесеної шкоди
- Пом'якшення покарання**
Прагнення зберегти майно, отримане злочинним шляхом

Способи протидії маніпулятивному впливу

Пасивні способи

- Відсутність реакції на слова маніпулятора
- Вдавання, що не зрозумів сказаного
- Повторення прохання з питальною інтонацією
- Відмова від рішення «тут і зараз»: «Приходьте в понеділок»
- Відмова від взаємодії за слушної нагоди

Активні способи

- Встановлення факту маніпуляції: «Я розумію, що ви намагаєтесь мною маніпулювати...»
- Оцінка ситуації та виокремлення обставин
- Усвідомлення причин, мотивів і цілей маніпуляції
- Збивання темпу й ритму впливу
- Декларування чіткої позиції: «На мене ваші сльози не діють»
- Провокування маніпулятора до «самовикриття»
- Контрманіпуляція у відповідь

Ключові висновки

1

Правова основа

Межі правомірного впливу визначаються КК, КПК та нормами моралі

2

Розпізнання маніпуляцій

Знання маркерів і типів маніпуляторів — основа захисту поліцейського

3

Вибір методів

Методи впливу обираються відповідно до сфери: мотиваційна, інтелектуальна, емоційно-вольова

4

Готових алгоритмів немає

Поліцейський має бути справедливим, об'єктивним, спокійним і наполегливим у досягненні мети

- ❑ Психологічний вплив може бути правомірним (переконання, навіювання) і неправомірним (шантаж, погрози, катування). Поліцейський зобов'язаний діяти виключно в межах закону.